

dobové literatury a kurtoazie se zabývá studie Martina Nejedlého. Mimo jiné „příbuzné“ autory zde zmiňuje i cestopis Bertranda de la Broquière *Zámožská cesta*. Guillebert i Bertrandon navštívili stejná místa, dost možná by pro srovnání nebylo na škodu pokusit se v budoucnu i o překlad Bertrandonova textu.

Vlastní osobnosti Guilleberta de Lannoy se zasvěceně věnuje studie Jaroslava Svátka a je znát, že Guillebert není pro autora jen příležitostným zastavením v bádání. Svátkův text je pro svůj účel vyčerpávající, využívající celou řadu pramenů – na pozadí samotného cestopisu. Obraz se tak stává touto studií úplným. Martin Nejedlý v závěru svého příspěvku navíc zmiňuje rozhodující podíl „nejmladšího panoše Jaroslava Svátka“ na překladu Guillebertových *Cest a poselstev*. Je-li tomu tak, pak lze jen dodat, že Jaroslav Svátek svým podílem dosáhl rytířských ostruh.

JAN STEJSKAL

Adam SZWEDA, *Organizacja i technika dyplomacji polskiej w stosunkach z zakonem krzyżackim w Prusach w latach 1386–1454*, Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2009
466 s., ISBN 978-83-231-2379-8

Od konce 14. století začala nově utvořená polsko-litevská personální unie zvyšovat svůj vliv na poli středoevropské politiky. Po dlouhou dobu sice její síly vázal vleklý konflikt s řádem německých rytířů, ale stále hustší předivo vazeb poutající Jagellonce k dalším panovnickým dvorům dával tušit, že se rodí nová velmoc přesahující svým významem středoevropské teritorium. Spor s řádovým státem navíc dynamizoval vnitřní vývoj polského státu – docházelo k upevnování jednotící ideje budoucí *Rzeczypospolitej*, konstruované dílem humanistického kronikáře Jana Długosze, i k stále důslednějšímu osvojování si nástrojů politické komunikace ze strany polských a litevských diplomatů. Právě metody a prostředky politických kontaktů krakovského dvora s řádovým státem (ale s četnými průhledy i na kontakty s dalšími okolními zeměmi) se staly námětem monografie Adama Szwedy. Osu celé knihy, zdůrazněnou i v samotném závěru, přitom tvoří pokus o určité srovnání politické

komunikace popsané na západoevropském prostředí (autor se opírá především o práce Martina Kintzingerera, Arnda Reitemeiera a dalších) s praxí doloženou v domácích a řádových pramenech (zde se autor hlásí k inspiraci dílem Klause Neitmanna).

Samotná práce se rozpadá do tří hlavních celků. V prvním se autor věnuje institucím vytvářejícím zahraniční politiku polského státu, tj. panovníkovi, královské radě a starostům (hejtmanům) území sousedících s řádovým státem. Díky starším kompendiím, například prvnímu svazku rozsáhlých *Dějin polské diplomacie* a dalším pracím zaměřeným na peripetie polsko-řádového konfliktu, mohl Szweda odhlédnout od vlastních politických událostí a zabývat se přímo strukturami, v nichž se formovala vnější politika jagellonského soustátí. Možná trochu neorganicky byla do tohoto oddílu zařazena i úvaha týkající se kvalifikace samotných diplomatů, označených zde jako poslové, což ale může vést ke směšování statusu osob odlišného sociální postavení. Jejich role, a to i v případě větších poselstev s rozšířeným mandátem k jednání, byla vždy regulována zadáním, se kterým byli na misi vysláni, a nelze je tak stavět na roveň centrům, ve kterých byly určovány základní směry královské či příhraniční politiky. Ostatně autor se zde dostává do určité kolize i s vlastními úvahami, jimž věnoval třetí část práce zasvěcené už přímo osobním kontaktům zástupců obou stran.

Ponecháme-li pro tuto chvíli tuto část stranou, můžeme se vrátit ke druhému oddílu, jenž nezapře výraznou inspiraci přístupy pomocněvědných disciplín. Na téměř sto stranách se Adam Szweda pokusil o cennou klasifikaci písemných pramenů, s nimiž se setkáváme při studiu politické komunikace. Pozornost nejprve věnuje ověřovacím listům (*littera credencia, credencienbrieff*), které odlišuje od zplnomocnění k jednání (*littera de potestate*), jež představovalo vyšší stupeň delegace kompetencí svěřené vysílatelem. Tak jako i v dalších charakterizovaných dokumentech autor nejprve uvádí nejstarší případy, kdy se podobná písemnost objevuje v západoevropském prostředí, a následně její využití v polské diplomacii. V obou případech se přitom jednalo o písemnosti s právní relevancí opatřené pečeti, podobně jako glejty, vystavované ale už protivnou stranou. Nevěřejný charakter měly naopak „instrukce“ a „relace poslů“ odesílané králi či jeho dvoru o průběhu jednání.

Szweda dochází k závěru, že „instrukce“ odhalující poselstvům očekávání vysílající instituce bývaly v pozdně středověkém Polsku zpravidla sdělovány verbálně. Někdy však nabývaly formy sepsaných článků/artikulů, na které vysílající strana očekávala odpověď. Ty pak mohly být při jednání s protistranou prezentovány i veřejně. Úsilí o důsledné rozlišení zachovaných či předpokládaných písemností přitom není jen samoúčelnou autorovou hrou, ale naznačuje spektrum výpovědí jednotlivých druhů pramenů a také míru jejich zapojení mezi diplomatické nástroje používané polským dvorem. Snad nejvýrazněji se tento předpoklad projevuje na analýze korespondence mezi polským a řádovým prostředím, při jejímž rozboru Szweda nesleduje pouze formální výstavbu listů a volbu pečeti či jazyka, ale také způsob doručování listů, v nichž hrála významnou úlohu hraniční města obou zemí. Stojí přitom za zmínku, že až do smrti královny Hedviky se korespondence mezi velmistrem a polským dvorem odvíjela mimo přímou angažovanost Vladislava Jagiełły a teprve od roku 1400 disponujeme sérií vzájemně vyměňovaných listů. Zatímco polská strana trvale využívala latiny a ke změně jejího postoje docházelo ve větší míře až po ovládnutí části pruských měst, velmistři od roku 1407 (nástup Ulricha von Jungingen) začali své listy koncipovat německy.

V třetí kapitole své monografie Szweda přistoupil k rozlišení jednotlivých typů osobních kontaktů polských a řádových diplomatů. Nejvyšší stupeň přirozeně představovala setkání krále a velmistra, s oblibou aranžovaná jako setkání na půli cesty – na ostrově uprostřed řeky či ve dvou táborech oddělených přirozenou hranicí (opět řekou), přes níž putovali poslové na jednu i druhou stranu. Klíčovou roli, podobně jako při přeposílání korespondence, sehrávala pohraniční města, na jejichž bedrech také často spočinulo zajištění zázemí celého podniku. V jagellonském období už navíc můžeme hovořit o specialitech na řádovou problematiku, kteří pobývali v okolí krále a příležitostně bývali pověřováni jednáním s velmistrem či jeho zástupci. Na rozdíl od prostých poslů bez mandátu k jednání, označovaných jako *nuntii* či *cursores litterarum*, bývali představitelé poselstev nazýváni například *ambasiatores et procuratores*.

Metody a prostředky politické komunikace pozdního středověku se dle závěru Adama

Szwedy příliš nelišily od obrazu, který známe ze západoevropského prostředí. Na jednu stranu se sice poměr mezi písemnou a verbální komunikací odlišoval od stavu, jenž byl popsán na příkladech francouzského nebo anglického dvora, na stranu druhou však polská diplomacie intenzivně čerpala a přijímala podněty ze sofstikovaných mechanismů, jimiž se řídila koncilní jednání, či z řízení odehrávajících se před papežským stolcem. První polovina 15. století tak byla obdobím, ve kterém dochází ke stabilizaci zázemí jagellonské diplomacie. Dokladem jsou ostatně i záznamy o 106 vyslaných poslech a poselstvech k řádu a 82 setkání delegací, jejichž výčet spolu se základními údaji o místu, termínu a jménech zúčastněných autor připojil v rozsáhlé příloze.

MARTIN ČAPSKÝ

Schrift und Liebe in der Kultur des Mittelalters, hg. Mireille SCHNYDER, Walter de Gruyter, Berlin – New York 2008 (= Trends in Medieval Philology 13)

260 s., ISBN 978-3-11-020315-8

Užší propojení historického studia emotionality s teoretickými úvahami z oblasti mediálních studií zůstává přes jisté náběhy zatím desiderátem. O tento volný prostor se uchází anotovaný sborník, jenž lze volně chronologicky vymezit dobou mezi 11. a 16. stoletím, kdy dochází k písemné fixaci tzv. vulgárních jazyků a jejich postupnému pronikání do oblasti správy, práva a výkonu moci. Obecněji lze za společného jmenovatele příspěvků označit i textovou kulturu, její různé projevy a také pokračování výzkumu interakcí mezi realitou a jazykem. V našem případě (*causa amoris*) jde o lidské tělo, struktury vědomí a interpretační modely a jejich vztah k písemné praxi, jež hrála podstatnou roli při utváření středověké kultury. Láska je včleněna do gramatické kultury, duchovně-abstraktní struktury a pravidla jsou nadřazena fyzickému jednání. Písmo je chápáno jako médium abstrakce, viditelný znak, jenž překonává vzdálenosti, pisař se stává „*novým rytířem a nejlepším milencem*“. Je však třeba dodat, že jde o lásku stylizovanou, jejíž autenticita a bezprostřednost se při písemné fixaci stává minimálně podezřelou.